

Een oude vrouw uit Afghanistan:

*Toekomst
zonder oorlog
met mijn kinderen
naar Afghanistan op vakantie
goed*

En een jonge Marokkaanse:

*Toekomst
ik wil
dat mijn man
alleen van mij is
prettig*

Wij hebben met zeer veel plezier aan deze gedichten gewerkt en af en toe lezen we ze weer eens over met onze cursisten, om ons geheugen op te frissen en om te kijken of we er nog altijd zo over denken. En wat wij, docenten, over tien jaar willen?

Een oude Marokkaanse vrouw:

*Toekomst
ik wil
alleen geld hebben
om naar Mekka te gaan
blij*

*Toekomst
ik wil
een mooi huis
aan de blauwe zee
rustig*

‘Kees heeft honger’ Een digitale leesles

Om leerlingen de overgang van technisch lezen naar het begrijpend lezen zo soepel mogelijk te laten nemen, ontwikkelde Henny Jellema van de Lieven de Keyschool in Haarlem, digitale leeslessen. Ze legt haar uitgangspunten uit en geeft een voorbeeld van zo’n les.

HENNY JELLEMA/LIEVEN DE KEYSCHOOL, HAARLEM

Alfabetiseren: ik ken dat als leren lezen! Eerst technisch, daarna begrijpend en toegepast lezen. Ik heb het idee dat de stap van technisch naar begrijpend lezen in alfabetiseringscursussen NT2 voor volwassenen lang niet altijd gemaakt wordt, maar op de ISK heb ik daar goede ervaringen mee.

Leerlingen leren bijvoorbeeld wel woorden met behulp van afbeeldingen, maar de keuze van die afbeeldingen wordt bepaald door leestechnische factoren. Een klankzuiver mkm-woord als ‘maan’ wordt aangeboden, niet omdat de leerlingen zo nodig moeten weten wat een maan is, maar omdat dat woord zich zo goed leent om mee te leren lezen. Soms ont-

houdt de leerling de betekenis van het woord, maar vaak ook niet. Ik heb de indruk dat dat de vorderingen bij het leren van klank-tekenkoppeling geenszins in de weg staat. Ik had eens een leerling die zonder problemen het woord ‘boom’ las, maar mij stomverbaasd aankeek toen ik vroeg: ‘Wat is een boom?’ Zij had geen idee en zat daar ook helemaal niet mee. Veel leerlingen willen heel graag een stukje hardop lezen, maar worden onzeker als de docent vragen over de betekenis gaat stellen. Je kunt er voor hen een hoop plezier mee vergallen. Maar er komt een moment dat dat verandert, bij sommige leerlingen al na een week of zes, bij anderen na enkele maanden. Dan willen leerlingen wél

weten wat ze lezen. Dit voorspelt wel iets over de verdere ontwikkeling.

Bij volwassenen wordt over het algemeen gewerkt met communicatief of functioneel bruikbaar materiaal, zoals formulieren en boodschappenlijstjes. Het geleerde moet direct toepasbaar zijn. Ik heb het idee dat vooral de ervaring met de magie van het geschreven woord belangrijk is.

De tekst bij een plaatje van een keuken kan zijn: 'In de keuken staat een tafel met stoelen'. Maar het volgende kan ook: 'Er was helemaal niemand in de keuken'. Volgens mij spreekt dat laatste onze leerlingen meer aan. Daarmee komt er drama in een tekst. En wie nooit met het dramatische effect van geschreven tekst te maken krijgt, leert naar mijn idee nooit echt goed lezen.

Voor kinderen in groep 3 en 4 van het basisonderwijs zijn er voor dit doel veel boekjes van bijvoorbeeld educatieve uitgeverij. Ze zijn erg fleurig en aan drama geen gebrek. Maar voor het NT2-onderwijs zijn die niet zonder meer geschikt. Om de leerlingen met teksten te leren werken heb ik een van die boekjes digitaal bewerkt en daar een reeks oefeningen bij gemaakt. De bedoeling van de oefeningen is dat de leerlingen de tekst begrijpen en steeds beter met de tekst alleen uit de voeten kunnen.

In de boekjes wordt de tekst verrijkt met illustraties. Ik gebruik de illustraties ook, voor de eerste aanbieding van tekst. Door de plaatjes als uitgangspunt te nemen kan de leerling de ontwikkeling (de dramatische wending!) van het verhaal volgen. Dat is althans de bedoeling. De eerste oefeningen die ik maak zijn oefeningen bij alleen de plaatjes. Geleidelijk aan gaat het steeds meer om oefeningen met de tekst. In de een na laatste oefening gaat het bij wijze van herhaling nog een keer terug naar de plaatjes, maar in de allerlaatste oefening is er alleen nog tekst.

De digitale leesoefeningen

Een voorbeeld van zo'n digitale leesles is de les bij het verhaal 'Kees heeft honger'. Ik loop de oefeningen door in de volgorde die een leerling normaal gesproken zou volgen als hij voor het eerst met dit verhaal aan de slag gaat. Bij elke oefening beschrijf ik wat de leerling ziet en wat hij moet doen.

De introductie: het beeldverhaal

De leerling ziet op het scherm van de computer zestien plaatjes (figuur 1). Hij krijgt de instructie de plaatjes goed te bekijken en voor zichzelf te bedenken waar het verhaal over gaat.

Figuur 1: Beeldverhaal in zestien plaatjes: 'Kees heeft honger'

Bron: www.hennyjellema.nl/taal/lezen/katpan/voorbladkatpanalfa.htm
©The Tjong Khing, uitgeverij Malmberg te 's-Hertogenbosch

Onder deze plaatjes kan de leerling met de linkermuisknop klikken naar de volgende oefeningen. Er zijn vier typen oefeningen: met flitskaarten (nummers 1-4), met geluid (nummers 1-4), zonder geluid (nummers 5-8) en oefeningen waarin de leerling de juiste tekst moet zoeken (nummers 9-12).

Oefeningen met flitskaarten

De leerling opent de oefening, volgt de instructies en ziet dan het eerste plaatje van het beeldverhaal. Als hij de knop met de luidspreker aanklikt hoort hij de bijbehorende zin. Na een klik op 'volgende vraag' kan hij de zin ook meelezen (figuur 2). Weer een klik en het volgende plaatje verschijnt. Elk van de vier oefeningen omvat vier zinnen, zodat alle zestien plaatjes aan bod komen. De leerling kan de oefeningen net zo vaak herhalen als hij wil. Er wordt bij deze oefeningen geen echte actie van de leerlingen verwacht: hij kijkt, luistert, leest en begrijpt.

Figuur 2: Schermbeeld van een oefening met flitskaarten

Oefeningen met geluid: zin en plaatje combineren door luisteren en lezen

In deze oefeningen staan de zinnen door elkaar en de leerling moet de goede zin naar het juiste plaatje slepen. Ook hierbij kan de zin beluisterd worden. Opnieuw gaat het om een serie van vier oefeningen met elk vier zinnen (figuur 3).

		Kees vraag eten.
		Een man jaagt Kees weg.
		Een jongen en een meisje lezen.
		De kat heet Kees.

Figuur 3: Zin en plaatje combineren (met de mogelijkheid te beluisteren)

Oefeningen zonder geluid: zin en plaatje combineren door lezen alleen

Dit is weer een serie van vier oefeningen, dezelfde als in figuur 3, maar nu zonder geluidsknop; de zin wordt niet meer voorgelezen. De ervaring leert dat dit veel leerlingen wat rauw op hun dak valt. Ik laat ze dan vaak even terug gaan naar de vorige serie.

De juiste tekst zoeken

Omdat in deze serie de oefeningen nogal verschillen beschrijf ik ze apart. Bij oefening 9 wordt het principe van de meerkeuzevraag gehanteerd. De leerling moet het goede plaatje bij de zin kiezen. Als de leerling – om wat voor reden dan ook – de oefening meerdere malen wil maken, dan staan de plaatjes iedere keer op een andere plek. De leerling zal

dus de zin moeten lezen, wil hij de oefening tot een goed einde brengen.

Oefening 10 is een omkering van oefening 9. Nu krijgt de leerling één plaatje en vier zinnen en moet hij dus veel meer lezen om de goede zin bij het plaatje te kunnen kiezen. Ook hier staan de zinnen niet op dezelfde plek als de oefening opnieuw gestart wordt.

Oefening 11 is een samenvatting van het voorafgaande en een voorbereiding op wat ik in mijn klas altijd de grande finale noem. In deze oefening moet de leerling een puzzel van de plaatjes in elkaar schuiven (dus weer even terug naar de illustraties zonder tekst) om zich nog een keer goed op het verhaal te concentreren.

In oefening 12, ten slotte, krijgt de leerling het hele verhaal aangeboden, met alle zinnen door elkaar. Er verschijnen steeds drie zinnen op het scherm en de leerling moet die in de goede volgorde zetten. Dit moet binnen acht minuten klaar zijn, dus voor elke zin is er een halve minuut.

Scores

Omdat er geen resultaten bewaard kunnen worden, maak ik voor elke leerling een rapportje, gewoon op papier (figuur 4). Dit rapportje begint met oefening 5 omdat er van de flitskaarten geen scores zijn. Vanaf oefening 5 verschijnt de score op het scherm als de leerling klaar is. De score wordt vermeld in procenten.

Naam: ...	Les:				Kees heeft honger.			
	5	6	7	8	9	10	11	12
1e poging								
alternatieve								
2e poging								

Figuur 4: Overzicht van de resultaten per leerling

Als een leerling een oefening af heeft, moet hij wachten tot ik langs kom om de score op zijn lijstje te schrijven. Met twaalf leerlingen is dat makkelijk te doen. En natuurlijk kunnen sommige leerlingen heel goed zelf hun score noteren; dat gebeurt ook.

Het echte boek

Nadat de leerlingen een paar van deze lessen gedaan hebben gaan ze naar de bibliotheek bij ons op school, waar niet alleen de boekjes van de digitale lessen staan, maar ook

W E R K I N U I T V O E R I N G

andere boekjes uit dezelfde serie. Ze grijpen vaak eerst naar het boek dat ze op de computer hebben gedaan en komen daarmee terug. Ze zijn verbaasd en verrast dat ze dit hebben gevonden en laten mij het dan trots zien: 'Juf, wist je dat er ook een boek van was? Dat had je nooit gedacht hè?'. Ze gaan het zeer enthousiast zitten lezen, lezen mij en elkaar stukjes hardop voor en zeggen dat ze dat thuis ook doen. Het is mijn bedoeling natuurlijk dat ze ook die andere boekjes zullen kiezen. Dat gebeurt ook wel eens, maar nog te weinig naar mijn mening. Ik broed op een vervolg.

Beschikbaar op internet

Deze lessenserie is gratis en voor iedereen beschikbaar op internet. Wie deze les eens wil proberen kan surfen naar: <http://www.hennyjellema.nl>
Kies vervolgens 'taal', 'begrijpend lezen' en 'Kees heeft honger'.

S I G N A L E M E N T E N

De Okee-krant

De *Okee-krant* is een krant bedoeld voor volwassenen die moeite hebben met lezen. Informatie in de krant wordt stap voor stap uitgelegd en geïllustreerd. Het taalgebruik is eenvoudig maar niet kinderachtig, de zinnen zijn kort en moeilijke woorden worden zoveel mogelijk vermeden of verklaard. In de krant staat nieuws uit binnen- en buitenland, informatie, leuke weetjes, praktische verhalen met tips en uitleg over een bepaald onderwerp. De krant blijkt met name geschikt voor

KSE-niveau 1 tot 3 voor NT1- en NT2-leerders. De krant kan als aanvullende leesstof dienen, maar ook gebruikt worden als aanleiding om spreekvaardigheid te oefenen en zich een mening te vormen over actuele en maatschappelijk-culturele onderwerpen.

De *Okee-krant* komt eenmaal per maand uit op de eerste maandag van de maand, behalve in de zomermaanden. Docenten kunnen een gratis proefexemplaar aanvragen. Een abonnement op de *Okee-*

krant kost € 32,50 per jaar. Bij een afname van minimaal 15 nummers kost de krant € 15,- per abonnement per jaar. Docenten kunnen een gratis lesbrief ontvangen per e-mail met daarin lessuggesties (vooral vragen die aan de cursisten gesteld kunnen worden naar aanleiding van een artikel).

Inlichtingen:

secretariaat@okee-krant.nl

www.okee-krant.nl

www.eenvoudigcommuniceren.nl

Tweede box communicatie-assessments verschenen

Onlangs heeft Bureau ICE de tweede box van de communicatie-assessments uitgebracht. Deze box heeft als thema gezondheidszorg en bevat acht assessments gespreksvaardigheid op niveau A1 en A2. Evenals de eerste box, met acht assessments op het gebied van persoonlijke leefomgeving, vallen de nieuwe assessments in het domein sociale redzaamheid. De assessments zijn qua opzet te vergelijken met het onderdeel gespreksvaardigheid uit de NT2

Profieltoets Alfabetisering 2003.

Deze communicatie-assessments NT2 zijn inzetbaar voor iedereen tot en met niveau A2 (CEF, Raamwerk NT2), maar deze toetsvorm is vooral zeer geschikt voor lager opgeleide anderstalige cursisten die nog niet veel ervaring hebben in onderwijstrajecten en moeite hebben met de gestandaardiseerde toetsen.

Een box bevat acht opdrachten rondom één bepaald thema en een cd-rom. Op de cd-rom staat alles wat nodig is om de

communicatie-assessments NT2 effectief in te zetten: een beoordelingsformulier, een diagnoseformulier en een praktische handleiding. Filmopnames laten zien hoe een assessment afgenomen moet worden: hoe moeten docenten beoordelen, hoe stellen ze een bruikbare diagnose en wat kan er mis gaan?

Prijs per box: € 500.

Informatie: Bureau ICE, tel. 0344 603 434,

fax 0344 604 003, info@bureau-ice.nl,

www.bureau-ice.nl